

DOI: 10.5281/zenodo.15770996

Link: <https://zenodo.org/records/15770996>

O'ZBEKISTON BIZNESINING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISHI AFZALLIKLARI

Urozova Shaxlo Hasan qizi
Qarshi davlat universiteti
Iqtisodiyot fakulteti
Iqtisodiyot yo'nalishi talabasi
+998 (93) 478 04 81
Urozovashaxlo5@gmail.com

Qodirov Abbos Raxmanovich
G'uzor tumani 3-son politexnikumi hisobchisi
+998973161287
qabbos23@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga (JST) a'zo bo'lishining mumkin bo'lgan afzalliklarini hamda JSTga a'zo bo'lish jarayoni hamon davom etayotgani va JST tarixidagi eng uzoq davom etgan a'zolik muzokaralaridan biri ekanligi haqida so'z boradi. Sababi JSTning O'zbekistonni qabul qilishni istamasligida emas. Aksincha, muddatning uzaytirilishi O'zbekistonning qo'shilish jarayonini davom ettirmaslik tanlovi bilan bog'liq. Hukumatning JSTga a'zo bo'lish istagi vaqt o'tishi bilan pasayib ketdi, chunki hukumat JSTga a'zo bo'lishning afzalliklari haqida ishonchsiz edi. Biroq, O'zbekistondagi so'nggi siyosiy o'zgarishlar, ayniqsa, 2016-yilda yangi prezident hokimiyatga kelganidan so'ng, O'zbekistonning global miqyosdagi siyosiy va iqtisodiy ochiqligiga umid uyg'ondi. Ushbu o'zgarishlardan kelib chiqqan holda, mamlakatning JSTga a'zo bo'lishi kutilmoqda. Shu va boshqa fikrlar bilan ya'ni agar O'zbekiston JSTga a'zo bo'lsa qanday foyda va zararlari ko'rishi borasida fikrlar bildirilgan.

Kalit so'zlar. JST, iqtisodiyot, integratsiya, bozorga kirish, barqaror rivojlanish, raqobatbardoshlik, YaIM, xalqaro savdo, XVF.

Kirish. Jahon Savdo Tashkiloti (JST) xalqaro tashkilot bo'lib, a'zo davlatlar o'rtasida savdo shartnomalarini muzokaralar olib borish va amalga oshirish uchun asos yaratib, global savdoni tartibga soladi. Uning asosiy maqsadi iqtisodiy o'sishni, rivojlanishni va global farovonlikni rag'batlantiradigan savdo-sotiqning iloji boricha silliq, bashorat qilinadigan va erkin harakatlanishini ta'minlashdir. 1995 yilda tashkil etilgan JST 1947 yildan beri amalda bo'lgan Tariflar va savdo bo'yicha Bosh kelishuv (GATT) o'rnini egalladi. Jahon Savdo Tashkiloti (JST) xalqaro tashkilot bo'lib, a'zo mamlakatlar o'rtasidagi savdo kelishuvlarini muzokaralar olib borish va amalga oshirish uchun asos yaratish orqali global savdoni tartibga soladi. Uning asosiy maqsadi iqtisodiy o'sishni, rivojlanishni va global farovonlikni rag'batlantiradigan savdoning iloji boricha silliq, bashorat qilinadigan va erkin o'tishini ta'minlashdir. 1995-yilda tashkil etilgan JST 1947- yildan beri amalda bo'lgan Tariflar va savdo bo'yicha Bosh kelishuv (GATT) o'rnini egalladi. 2023 yil holatiga ko'ra, JSTga 164 ta davlat a'zo bo'lib, ular birgalikda global savdoning 98% dan ortig'ini tashkil qiladi. Uning asosiy tamoyillari diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik, adolatli raqobat va global savdo hamkorligini rag'batlantirish uchun savdo to'siqlarini bosqichma-bosqich kamaytirishdir. O'zbekistonning JSTga a'zo bo'lish jarayoni 1994 yilda boshlangan, biroq o'sha paytda olib borilgan "o'zini o'zi ta'minlash" siyosati tufayli 2005 yilda

to'xtatilgan edi. 2018-yilda Prezident Mirziyoyev boshchiligida iqtisodiyotni liberallashtirish va ichki savdo rejimini modernizatsiya qilishga qaratilgan keng ko'lamli ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar va o'zgarishlar doirasida JSTga a'zo bo'lish jarayoni qayta tiklandi. Liberallashtirish jarayoni O'zbekistondan JST bitimlari va O'zbekiston JST a'zolari bilan oxir-oqibat muzokaralar natijasida olgan majburiyatlariga muvofiq barcha sohalarga ta'sir ko'rsatadigan iqtisodiy/savdo bilan bog'liq bir qator islohotlarni amalga oshirishni talab qiladi.

Jahon Savdo Tashkilotining asosiy vazifalari:

1. Savdo kelishuvlarini boshqarish: JST a'zolari orasida savdo kelishuvlari va shartnomalarini yaratish va ularga rioya qilinishini ta'minlash.
2. Savdo shikoyatlarini hal etish: Agar biror davlat boshqa davlatning savdo qoidalarini buzayotganini sezsa, JST orqali shikoyat qilish imkoniyati mavjud. Tashkilot, kelishmovchiliklarni hal etish uchun vositachilik qiladi.
3. Savdo siyosatini ko'rib chiqish: JST a'zolarining savdo siyosatini muntazam ravishda ko'rib chiqib, ularning qoidalariga mos kelishini tekshiradi.
4. Texnik yordam va rivojlanish: O'zingizni savdo jarayoniga kiritishni istagan rivojlanayotgan mamlakatlarga texnik yordam ko'rsatadi.
5. Savdoni erkinlashtirish: Global miqyosda savdo to'siqlarini kamaytirish va davlatlar o'rtasida iqtisodiy aloqalarni kengaytirish.

JST a'zolari:

Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish uchun davlatlar o'zlarini savdo qoidalariga muvofiqlashtirishi kerak. A'zo bo'lgan davlatlar bu tashkilot orqali savdo kelishuvlarini imzolashadi, kelishmovchiliklarni hal qilishda ishtirok etishadi va o'zaro savdo siyosatini tartibga solishadi. JST ning eng asosiy tuzilmalari quyidagilar:

- Ministerlar konferensiyasi: Bu organ tashkilotning eng yuqori qarorlar qabul qiluvchi organi bo'lib, har yili uchrashadi.
- Boshqaruv kengashi: Har bir a'zo mamlakat tomonidan tayinlangan vakillardan iborat, u savdo kelishuvlarini amalga oshirishni nazorat qiladi.
- Savdo nizolarini hal qilish organi: Bu organ a'zo davlatlar o'rtasidagi nizolarni hal qiladi.

Tadqiqotlar metodologiyasi.

Ushbu maqolada kuzatish, ma'lumotlarni yig'ish, umumlashtirish, taqqoslash, iqtisodchi olimlarning qarashlari, sohadagi muammolar va ularning yechimlari bo'yicha izlanishlari hamda sohaga doir xulosa tahlil qilinib fikr mulohaza yuritildi.

Adabiyotlar sharhi.

JST va unga bog'liq kelishuvlar:

Jahon savdo tashkiloti tashkil topganidan so'ng, mavjud bo'lgan ko'plab savdo kelishuvlari JST tomonidan boshqarila boshladi. Ularning eng mashhuri:

- GATT (Umumiy tariflar va savdo kelishuvi): Jahon savdo tashkilotining asosiy kelishuvlaridan biri bo'lib, 1947-yilda tuzilgan va hozirda JST tarkibida davom etmoqda.

• **TARIF va NON-TARIF to'siqlari:** Savdo kelishuvlari doirasida to'siqlarni kamaytirish maqsadida yaratilgan.

JSTning muhim ahamiyati:

1. **Global savdoning o'sishini ta'minlash:** JST, davlatlar o'rtasida tijorat va iqtisodiy aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi.

2. **Iqtisodiy o'sish va barqarorlik:** Savdoning rivojlanishi global iqtisodiyotni barqarorlashtiradi va barqaror o'sish ta'minlanadi.

3. **Shikoyatlar va nizolarni hal etish:** JST a'zolar o'rtasidagi shikoyatlar va nizolarni hal qilishda vositachilik qiladi, bu esa global iqtisodiy munosabatlarni barqaror qiladi.

Jahon savdo tashkiloti dunyo iqtisodiyotida juda muhim rol o'ynaydi va davlatlar o'rtasidagi savdo jarayonlarini tartibga solish, rivojlantirish va muvozanatlashishda muhim ahamiyatga ega.

JSTga a'zo bo'lish Talablari

Jahon Savdo Tashkilotiga (JST) a'zo bo'lish uchun davlatlar bir qator talablarni bajarishi kerak. Ushbu talablar asosan savdo siyosatini yaxshilash, iqtisodiy o'zgarishlar va bozorni erkinlashtirishga qaratilgan. Quyida JSTga a'zo bo'lish uchun talablar va jarayonlar keltirilgan:

1. **Savdo siyosatini ochish va muvofiqlashtirish**

• **Erkin bozor prinsiplariga rioya qilish:** JSTga a'zo bo'lish uchun davlatlar o'z iqtisodiy siyosatlarini erkin bozor prinsiplari bilan uyg'unlashtirishi kerak. Bu, asosan, savdo to'siqlarini kamaytirish, tariflarni pasaytirish, davlat subsidiyalarini qisqartirish va savdoni erkinlashtirishni anglatadi.

• **Tovar va xizmatlar bo'yicha tariflar va no-tarif to'siqlarini kamaytirish:** A'zo bo'lish uchun mamlakatlar o'z savdo siyosatlarini, xususan, bojxona tariflarini va no-tarif to'siqlarini (kvotalar, ruxsatnomalar, normativlar) sezilarli darajada pasaytirishga rozilik berishlari zarur.

2. **JSTning kelishuvlariga muvofiqlashtirish**

• **GATT (Umumiy tariflar va savdo kelishuvi) va boshqa asosiy kelishuvlarga rioya qilish:** A'zo davlatlar, avvalo, GATT va boshqa JSTning asosiy savdo kelishuvlariga mos keladigan savdo siyosatlarini amalga oshirishlari kerak. Bu kelishuvlar savdoda diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslikni, erkin savdo muhitini yaratishni va savdo nizolarini hal etishni nazarda tutadi.

• **Xizmatlar savdosiga kirish:** Agar davlat xizmatlar savdosida ishtirok etishni xohlasalar, ular xizmatlar bo'yicha JST kelishuvlarini ham qabul qilishlari kerak.

3. **Ichki iqtisodiy siyosatni JST talablariga moslashtirish**

• **Ichki qonunchilikni yangilash:** JSTga a'zo bo'lish uchun davlat ichki iqtisodiy siyosatini va qonunchiligini JSTning talablariga moslashtirishlari kerak. Bu, asosan, intellektual mulk huquqlari, raqobat qonunlari, bojxona tartib-qoidalari, davlat subsidiyalari va boshqa sohalarni o'z ichiga oladi.

• **Tashqi savdo va bojxona amaliyotlarini isloh qilish:** Bojxona, import va eksport bo'yicha rasmiy tartiblar va protseduralarni xalqaro standartlarga moslashtirish zarur.

4. **Savdo siyosatini oshkora qilish va monitoring**

- Savdo siyosatini oshkora qilish: JSTga a'zo bo'lish uchun davlatlar o'z savdo siyosatlarini oshkor qilishlari va xalqaro tashkilotlarga, shu jumladan JSTga, aniq va batafsil ma'lumotlarni taqdim etishlari kerak. Bu, ayniqsa, tarifflar, kvotalar, subsidiyalar va boshqa savdo cheklovlari haqida to'liq ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.

- Savdo monitoringi: A'zo bo'lish uchun davlatlar JST tomonidan o'rnatilgan monitoring va baholash tizimlariga rioya qilishlari kerak.

5. JST bilan muzokaralar

- Muzokara jarayoni: JSTga kirish uchun davlat muzokaralar boshlaydi va shu orqali a'zo bo'lish shartlarini belgilaydi. Muzokaralar davomida a'zo davlatlar o'z savdo siyosatlarini qanday o'zgartirishlari va JSTning talablariga qanday javob berishlari haqida kelishadilar.

- Savdo kelishuvlari tuzish: Muzokaralar yakunida, yangi a'zo bo'lish istagini bildirgan davlat JST bilan savdo kelishuvlarini imzolaydi va shu orqali o'z pozitsiyalarini aniq belgilaydi.

6. Kongress yoki parlament tasdig'i

- Ichki tasdiq jarayoni: Muzokaralar yakunlanib, JSTga a'zo bo'lish shartlari belgilanganidan so'ng, ko'pincha mamlakatning kongressi yoki parlamenti ushbu a'zolikni tasdiqlashga majburdir. Bu, davlatning ichki qonunchiligiga bog'liq ravishda, o'zgarishi mumkin.

7. Rasmiy a'zolikni tasdiqlash

- A'zolikning rasmiy tasdiqlanishi: Agar davlat JST bilan barcha kelishuvlarga erishgan bo'lsa va ichki tasdiq jarayonidan o'tgan bo'lsa, u holda JST a'ziligiga rasmiy ravishda qabul qilinadi.

A'zo bo'lishning afzalliklari:

- Savdo erkinligi: Jahon bozorida erkin savdo imkoniyatlarini yaratadi.

- Texnik yordam: Rivojlanayotgan mamlakatlarga savdo va iqtisodiy rivojlanish bo'yicha ko'mak beradi.

- Boshqa davlatlar bilan o'zaro aloqalar: Savdo va iqtisodiy sohalarda ishonchli va aniq me'yorlar asosida o'zaro munosabatlar o'rnatadi.

JSTga a'zo bo'lish — bu davlat uchun iqtisodiy erkinlikni oshirish va global iqtisodiy integratsiyaga qo'shilishning muhim bosqichi hisoblanadi.

O'zbekiston ham Jahon Savdo Tashkilotiga qo'shilishi kerak chunki yurtimiz bo'ylab iqtisodiyotdagi ya'ni savdodagi ulushi ortadi va yurtimiz aholisi uchun ancha foydali bo'ladi. Agar davlat Jahon Savdo Tashkiloti ga a'zolikni cheklab qo'yadigan bo'lsa iqtisodiy rivojlanish kechikishi yoki orqada qolib ketishi kuzatilishi mumkin. Rivojlangan davlatlar uchun Jahon Savdo Tashkiloti nihoyatta yaxshi narsa chunki ularning ko'pchiligida tabiiy boyliklar yo'qolib bormoqda yoki umuman yo'q. Aynan shuning uchun ham ular ilmga imkon berib, Aql ishlab chiqargan mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishadi va Jahon bozoridan o'zlarida yo'q mahsulotlarni tabiiy boyliklarni sotib olishadi. Misol qilib Yaponiyani olishimiz mumkin. Chunki Yaponiya orolda joylashgan bo'lib, ularning tabiiy boyliklari umuman yo'q.

Shunga qaramay o'zida yo'q boyliklarni sotib oladi va qayta ishlab tayyor mahsulot qilib tayyorlab, o'zlariga qaytadan yuqori narxlarda sotadi. O'zbekiston ham

Xalqaro savdoni tashkil qila olmayotganligiga eng katta sabablardan biri bu Jaxon Savdo Tashkilotiga qo'shilgandan so'ng Bunda Xalqaro Shartnomalar yuzaga keladi. Aynan shu sababdan Xalqaro shartnomalarni bajarish eng birinchi o'ringa qo'yiladi. Jahon Savdo Tashkilotida 164 ta davlat a'zo bo'ladigan bo'lsa, O'zbekiston bittasi bilan Shartnoma tuzadi deylik. Biror holat yuzaga kelib O'zbekiston shartnomani bajarishdan bosh tortadigan bo'lsa, qolgan 164 ta davlat ham unga qarshi chiqadi. Shartnomani buzadigan bo'lsa biz ham senga qarshi sanksiya qo'llaymiz deb da'vo qilib chiqadi. Aynan shuning uchun ham Xalqaro shartnomalarni buzib bo'lmaydi.

Agar O'zbekiston Jahon Savdo Tashkiloti ga a'zo bo'ladigan bo'lsa O'zbekiston uchun ortga qaytish yo'li bo'lmaydi. Shu va Shunga o'xshash sabablarning ko'pligi tufayli hozirgacha O'zbekistonning Jahon Savdo Tashkiloti ga qo'shilishi yoki qo'shilmasligi muhokama qilinmoqda. Jahon Savdo Tashkiloti ga qo'shilishning juda ko'plab imtiyozli imkoniyatlari ham bor. Bu qanday bo'ladi? Chetdan Import mahsulotlari erkin va o'z narxida kirib keladi. Aholimiz uchun imkoniyatlar eshigi ochiladi. Ichki ishlab chiqaruvchilarimiz ham tashqi bozorga moslashib, raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqara boshlaydi. Chunki raqobat bor joydagina o'sish va rivojlanish bo'ladi.

Agar biz - "Bizga Jahon Savdo Tashkiloti ga qo'shilishimiz kerak emas, biz o'zimiz sekinlik bilan rivojlanib boramiz!"- deydi bo'lsak, unda biz o'z to'rimizga o'zimiz o'ralib qolishimiz mumkin. Nima qilgan taqdimizda ham bir kun kelib Jahon Savdo Tashkiloti ga qo'shilishimiz zarur. Busiz bo'lmaydi. Lekin bu qo'shilish hozir bo'ladimi yoki kelajakdami buni bilmayman. Zero har bir yo'qotayotgan soatimiz, kunlarimiz, oy-u yillarimiz bizni rivojlanishda ortga surib boraveradi. Rivojlanishqayerda bo'ladi? Qayerda rivojlanish bo'lsa, o'sha yerda rivojlanish bo'ladi. Masalan Turkmaniston yoki Shimoliy Koreyani olishimiz mumkin. Ularda erkinlik cheklab qo'yilgan. Shuning uchun ham ularda rivojlanish o'ta darajada past hisoblanadi.

Qachonki savdoni erkinlashtiradigan bo'lsak, shundagina ishlab chiqarish erkinlashadi. Agar ishlab chiqarish erkinlashadigan bo'lsa, ishlab chiqaruvchilar o'zlarining nisbiy ustunliklarini tez topishadi va jahon bozorlarida ularning raqobatbardoshliklari ortadi. Manashu narsa amalga oshadigan bo'lsa, Jahon Savdo Tashkiloti ga kirish bizning ziyonimizga emas aksincha foydamizga ishlaydi.

1994 yilgacha tuzilgan GATT va JSTni tushunishda beshta tamoyil alohida ahamiyatga ega:

1. Diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik. U ikkita asosiy komponentdan iborat: eng qulay davlat (MFN) qoidasi va milliy davolash siyosati. Ikkalasi ham tovarlar, xizmatlar va intellektual mulk bo'yicha JSTning asosiy qoidalariga kiritilgan, ammo ularning aniq doirasi va tabiati ushbu sohalarida farqlanadi. MFN qoidasiga ko'ra, JST a'zosi boshqa JST a'zolari bilan barcha savdolarida bir xil shartlarni qo'llashi kerak, ya'ni JST a'zosi boshqa barcha JST a'zolariga ma'lum bir mahsulot turi bilan savdo qilish imkonini beradigan eng qulay shartlarni berishi kerak. "Birovga alohida yaxshilik bering va siz JSTning boshqa barcha a'zolari uchun ham shunday qilishingiz kerak." Milliy rejim import qilinadigan tovarlarga mahalliy ishlab chiqarilgan tovarlardan (hech bo'lmaganda xorijiy tovarlar bozorga kirgandan keyin) nisbatan

qulay munosabatda bo'lishi va savdodagi tarifsiz to'siqlarni (masalan, texnik standartlar, xavfsizlik standartlari va boshqalarni kamsituvchi) hal qilish uchun joriy etilganligini anglatadi. import qilinadigan tovarlarga qarshi).

2. O'zaro munosabat. Bu MFN qoidasi tufayli yuzaga kelishi mumkin bo'lgan erkin yurish doirasini cheklash istagini va tashqi bozorlarga yaxshiroq kirish istagini aks ettiradi. Muzokaralar olib borishi uchun bir tomonlama liberallashtirishdan olinadigan foydadan ko'ra ko'proq foyda keltirishi zarur; o'zaro imtiyozlar bunday yutuqlarning amalga oshirishini ta'minlash niyatida.

3. Majburiy va bajarilishi mumkin bo'lgan majburiyatlar. Tarif ko'p tomonlama savdo muzokaralar va a'zo JST a'zolarining tomonidan amalga majburiyatlari yon bir jadvalga (ro'yxat) da raqamlangan. Ushbu jadvallar "shiftidagi bog'lanishlar" ni o'rnatadi: mamlakat o'z majburiyatlarini o'zgartirishi mumkin, lekin faqat savdo hamkorlari bilan muzokaralar olib borilgandan so'ng, bu ularning savdo yo'qotilishi uchun kompensatsiyani anglatishi mumkin. Agar qoniqish ololmasa, shikoyat qiluvchi davlat JST nizolarni hal qilish tartib-qoidalarini qo'llashi mumkin.

4. Shaffoflik. JST a'zolari o'zlarining savdo qoidalarini nashr etishlari, savdoga ta'sir qiluvchi ma'muriy qarorlarni ko'rib chiqishga ruxsat beruvchi institutlarni saqlashlari, boshqa a'zolarining ma'lumot so'rovlariga javob berishlari va savdo siyosatidagi o'zgarishlar haqida JSTga xabar berishlari kerak. Ushbu ichki shaffoflik talablari Savdo siyosatini ko'rib chiqish mexanizmi (TPRM) orqali vaqti-vaqti bilan mamlakatga xos hisobotlar (savdo siyosati sharhlari) bilan to'ldiriladi va osonlashtiriladi. JST tizimi, shuningdek, import miqdori bo'yicha cheklovlarni belgilash uchun ishlatiladigan kvotalar va boshqa choralardan foydalanishni rad etib, bashorat qilish va barqarorlikni yaxshilashga harakat qiladi.

5. Xavfsizlik qiymatlari. Muayyan sharoitlarda hukumatlar savdoni cheklashlari mumkin. JST kelishuvlari a'zolarga nafaqat atrof-muhitni, balki aholi salomatligi, hayvonlar va o'simliklar salomatligini muhofaza qilish choralari ko'rish imkonini beradi.

Ushbu yo'nalishda uchta turdagi ta'minot mavjud:

1. Iqtisodiy bo'lmagan maqsadlarga erishish uchun savdo choralari qo'llashga imkon beruvchi moddalar;

2. "Halol raqobat"ni ta'minlashga qaratilgan maqolalar; a'zolar atrof-muhitni muhofaza qilish choralari proteksionistik siyosatni niqoblash vositasi sifatida ishlatmasliklari kerak.

3. Iqtisodiy sabablarga ko'ra savdoga aralashuvga ruxsat beruvchi qoidalar.

JST yillik byudjeti daromadlarining katta qismini a'zo davlatlar bo'ylaridan oladi. Ular xalqaro savdodagi ulushiga asoslangan formula bo'yicha belgilanadi.

Tahlil va natijalar

O'zbekistondagi kichik biznes ishlab chiqarishni tahlil qilib chiqsak:

1. Ishlab chiqarish jarayoni:

- Texnologik jarayonlarni takomillashtirish: O'zbekiston JST ga a'zo bo'lishi bilan, kompaniyalar xalqaro standartlarga muvofiq ishlab chiqarishni tashkil etishlari kerak

bo'ladi. Bu o'z ichiga sifatni ta'minlash, ekologik normativlarga rioya qilish va texnologiyalarni zamonaviylashtirishni oladi.

- Sertifikatlash va standartlarga muvofiqlik: Kichik biznes egalari xalqaro sifat va ekologik sertifikatlarni olishlari lozim. Misol uchun, ISO 9001 (sifat menejmenti) yoki ISO 14001 (ekologik menejment) kabi sertifikatlar ishlab chiqarish jarayonining sifatini oshiradi va xalqaro bozorlarda raqobatbardoshlikni ta'minlaydi.

- Innovatsiya va R&D: Texnologik yangilanishlar va innovatsion mahsulotlarni ishlab chiqish juda muhim. Kichik biznes egalari ilmiy-tadqiqot va tajriba ishlari (R&D) bo'yicha o'z faoliyatlarini rivojlantirishlari kerak.

2. Mahsulotni tayyorlash va tarqatish:

- Logistika va ta'minot zanjiri: O'zbekistonning JST ga a'zo bo'lishi bilan, ta'minot zanjiri va logistika jarayonlarini xalqaro talablarga muvofiq tashkil etish zarur bo'ladi. Bu mahsulotni yetkazib berishning tezligi, xarajatlari va sifatini ta'minlaydi.

- Sertifikatlangan mahsulotlar va eksport: Mahsulotlar eksportga tayyor bo'lishi uchun sertifikatlangan bo'lishi kerak. Kichik biznes egalari mahsulotlarning xalqaro bozorlarda qabul qilinishi uchun zarur bo'lgan hujjatlar va sertifikatlarni olishlari kerak.

3. Marketing va sotuvlar:

- Raqobatbardoshlikni oshirish: JSTga a'zo bo'lish orqali kichik biznes egalari xalqaro bozorlarda o'z mahsulotlarini sotish imkoniyatiga ega bo'ladi. Biroq, bunday bozorlarda raqobat juda kuchli bo'ladi, shuning uchun marketing strategiyalarini qayta ko'rib chiqish zarur.

- Brendni rivojlantirish va xalqaro bozorda tanilish: Mahsulotni xaridorga tanishtirish, brendni shakllantirish va marketing strategiyalarini optimallashtirish kerak. Digital marketing, reklama kampaniyalari va eksport tadbirlari yordamida xalqaro bozorda o'z o'rnini topish mumkin.

- Tarqatish kanallarini kengaytirish: Mahsulotni sotish kanallarini kengaytirish va eksport strategiyalarini ishlab chiqish zarur. Masalan, e-tijorat platformalari va xalqaro distribyutorlar bilan hamkorlikni o'rnatish.

4. Xalqaro hamkorlik va qonuniy talablarga rioya qilish:

- Boshqa davlatlar bilan shartnomalar va bitimlar: O'zbekiston JST ga a'zo bo'lgach, kichik biznes egalari boshqa mamlakatlar bilan savdo shartnomalari tuzishlari va xalqaro talablar va qonunlarga rioya qilishlari zarur.

- Savdo huquqiy me'yorlariga moslashish: O'zbekistonning JSTga a'zo bo'lishi bilan, savdo-sotiqni regulyatsiya qilishda yangi qonunlar va me'yorlar joriy etilishi mumkin. Kichik biznes egalari bu qonunlarni o'rganishlari va ularga mos ravishda o'z faoliyatini tashkil etishlari kerak.

5. Xalqaro bozorga chiqish:

- Mahsulotni eksport qilishni tashkil etish: Kichik biznes egalari o'z mahsulotlarini eksport qilish uchun tegishli litsenziyalarni olishlari va eksport jarayonlarini tashkil etishlari kerak. Bunda bojxona tartib-qoidalari, soliq siyosati, va eksport daromadlarini olish masalalariga e'tibor qaratish zarur.

- Savdo kelishuvlari va kontraktlar: Savdo shartnomalari va xalqaro kelishuvlar asosida mahsulotlarni eksport qilishni tashkil etish, shartnomalarga rioya qilish va to'lov tizimlarini yaxshi tashkil etish zarur.

O'zbekistonning JSTga a'zo bo'lishi kichik biznes uchun katta imkoniyatlar yaratadi, ammo bu o'zgarishlar va talablar bilan birga keladi. Ishlab chiqarish jarayonlaridan sotuvgacha bo'lgan har bir bosqichni xalqaro standartlarga moslashtirish va raqobatbardoshlikni oshirish uchun kichik biznes egalari barcha jarayonlarni puxta o'ylab, strategik rejalashtirishlari kerak. Bu jarayonlar xalqaro savdoda muvaffaqiyatli bo'lish, eksportni oshirish va global bozorlarda o'z o'rnini topish uchun muhimdir.

O'zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga (JST) a'zo bo'lishi iqtisodiy o'sishni sezilarli darajada tezlashtirishi mumkin. Bu haqda prezidentning JST bo'yicha maxsus vakili Azizbek Urinov ma'lum qildi.

26-oktabr kuni Vashingtonda Jahon banki guruhining yillik yig'ilishlari doirasida O'zbekistonning JSTga a'zo bo'lishiga bag'ishlangan davra suhbat o'tkazildi. Mamlakat uchun a'zolikning afzalliklari sifatida tashqi savdoning rivojlanishi, ishbilarmonlik muhitining yaxshilanishi, qo'shimcha investitsiyalarni jalb etish va iqtisodiy o'sish qayd etildi.

Qilinishi kerak bo'lgan ishlarning ko'pligiga qaramay, O'zbekistonning JSTga a'zo bo'lish maqsadiga sodiqligi va keng ko'lamli xalqaro qo'llab-quvvatlash, shu jumladan Jahon bankining texnik yordami bu maqsadga erishish imkonini berayotgani ta'kidlandi.

"Jahon banki hisob-kitoblariga ko'ra, O'zbekistonning JSTga a'zo bo'lishi 5–7 yil ichida mamlakat iqtisodiyotining qo'shimcha 17%ga o'sishiga yordam beradi".

Shavkat Mirziyoyev avgust oyida tadbirkorlar bilan o'tkazilgan ochiq muloqotda JSTga a'zo bo'lishni "islohotlarning ajralmas qismi" deb ta'kidladi. Davlat rahbarining qayd etishicha, proteksionizm O'zbekistonning rivojlanish imkoniyatlarini cheklaydi.

Sentabr oyida mamlakat 18ta davlat bilan JSTga a'zo bo'lish bo'yicha muzokaralarni yakunladi. Braziliya va Shri-Lanka bilan bozorga kirish masalasidagi muzokaralar nihoyasiga yetgani haqida bayonnomalar imzolandi.

Soliq qo'mitasi raisining birinchi o'rinbosari Mubin Mirzayev O'zbekiston JSTga a'zo bo'lganda o'tish davridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishini ma'lum qildi. Bojxona bojlari tashkilotga a'zo boshqa davlatlar bilan tuzilgan kelishuvlar asosida belgilanadi.

JST a'zo bo'lish harakatlari

2023-yilning iyunida O'zbekistonda JST masalalari bo'yicha maxsus vakil lavozimi joriy etildi. Uning asosiy vazifalaridan biri JSTga a'zo bo'lish jarayonini jadallashtirish, mas'ul vazirlik va idoralar faoliyatining natijadorligini ta'minlash bo'yicha ishlarni muvofiqlashtirish hisoblanadi.

Sentabrda Shavkat Mirziyoyev JST bosh direktori Ngozi Okonjo-Iweala bilan a'zolik masalalarini ko'rib chiqdi. Tomonlar ishchi guruhning navbatdagi yig'ilishiga tayyorgarlikni tezlashtirish, mutaxassislarning malakasini oshirish hamda qonunchilikni JST bitim va qoidalariga muvofiqlashtirishga kelishishdi.

O'zbekiston 2026-yilgacha Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishni rejalashtirmoqda. JST ishchi guruhi mamlakatni "qo'shimcha majburiyatlarni olishga" chaqirdi.

Avvalroq O'zbekistonning 2030-yilgacha bo'lgan yalpi ichki mahsulot prognozi \$200 mlrdgacha yaxshilangani haqida xabar berilgandi.[1]

Foydalanilgan adabiyotlar

1. <https://www.spot.uz/oz/2024/11/04/wto-effect/>
2. Jahon savdo tashkiloti (WTO). (2023). Jahon savdo tashkiloti haqida qisqacha ma'lumot. Jahon Savdo Tashkiloti. Olingan manba: <https://www.wto.org/>
3. O'zbekiston Respublikasi Tashqi savdo vazirligi. (2021). O'zbekistonning Jahon Savdo Tashkilotiga a'zo bo'lishi: Foydalari va istiqbollari. O'zbekiston Respublikasi Tashqi savdo vazirligi. Olingan manba: <http://www.mfer.uz/>
4. Stern, R. M. (2015). Jahon Savdo Tashkiloti va global iqtisodiy boshqaruv. Oksford Universiteti Nashrlari.
5. Anderson, K., & van der Mensbrugghe, D. (2009). Jahon Savdo Tashkiloti va global savdo siyosati. Jahon Banki. Olingan manba: <https://www.worldbank.org/>
6. OECD. (2020). Jahon Savdo Tashkilotining rivojlanayotgan mamlakatlarga ta'siri: O'zbekiston misolida. Iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkiloti. Olingan manba: <https://www.oecd.org/>
7. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi. (2020). O'zbekiston iqtisodiyoti: Savdo liberallashtirish va iqtisodiy diversifikatsiya. Olingan manba: <https://www.economy.uz/>
8. BMT Savdo va Taraqqiyot Konferensiyasi (UNCTAD). (2022). Dunyo investitsiyalari hisobot 2022: Barqaror tiklanishga investitsiyalar. BMT. Olingan manba: <https://unctad.org/>
9. Xalqaro iqtisodiy huquq. Darslik. Mas'ul muxarrir prof. G.Yuldasheva. Mualliflar jamoasi. Toshkent:TDYuU nashriyoti, 2019, 186 bet.
10. Белов, В. А. Международное торговое право и право ВТО в 3 кн. Книга 2. Частноунифицированное международное торговое право : учебник для бакалавриата и магистратуры / В. А. Белов. — Москва : Издательство Юрайт, 2019. — 426 с.
11. Страны СНГ в системе всемирной торговой организации тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 08.00.14, кандидат экономических наук Захаров, Андрей Александрович. 2010. <https://www.dissercat.com/content/strany-sng-v-sisteme-vsemirnoi-torgovoioorganizatsii>
12. Юридическая природа и тенденции развития сложно структурных комплексов норм, создаваемых международными организациями для регулирования мирового торгового оборота тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 12.00.10, доктор юридических наук Никифоров, Вадим Алексеевич. 2011. <https://www.dissercat.com/content/yuridicheskaya-priroda-i-tendentsiirazvitiya-slozhnostrukturnykh-kompleksov-norm-sozdavaemy>